

Sütő József: Századok lelke

A válogatott irodalmi és helytörténeti tanulmányokat tartalmazó kötet a kilencvenéves szerző első könyve. Szerénysége visszatartotta attól, hogy önálló kötet kiadására gondoljon, hosszas rábeszélésre küldte az Irodalomtörténeti Közlemények szerkesztőségébe is az ott azután örömmel fogadott, szívesen közölt tanulmányait. A kezdeményezők, az Irodalomtörténeti Társaság Bács-Kiskun megyei tagozata, a Halasi Téka szerkesztőbizottsága meg a kecskeméti Katona József Társaság születésnapjára szánták ezt a könyvet, jelentősége azonban korántsem merül ki a tiszteletadásban. Számos tanulmánya, amelyekről megjelenésükkor nemigen vettek tudomást, e kötet révén számíthat nagyobb figyelemre, tüntethet el fehér foltokat, szüntethet meg téves ítéleteket. Lássunk erre, a teljesség igénye nélkül, két példát!

Az Új magyar irodalmi lexikon Kerekes Sámuel, a Hadi és Más Nevezetes Történetek (1792-től Magyar Hírmondó) egyik szerkesztője, a bécsi Teresianum magyar nyelvtanára születésének helyét is, idejét is kérdőjellel jelölte. Sütő József azonban már 1941-ben kiderítette, hogy Kerekes (névváltozata Miskolczi Kerekes, Miskolczi) kiskunhalasi család fia, halasi, majd debreceni diák volt, s valószínűleg Kiskunhalason született 1757 körül. A halasi gimnázium évkönyvében megjelent, Kerekes teljes életrajzát bemutató, jelentőségét pontosan értékelő tanulmányára azonban nem figyeltek föl.

A „hivatalos” irodalomtörténet nem hisz azoknak az emlékezőknek, akik szerint Petőfi Hortobágyi kocsmárosné... című költeményét kecskeméti diákok már megjelenése előtt ismerték, énekelték. Sütő a Forrás 1973. január-februári számában közölt tanulmányában széleskörű vizsgálódással, az ellentétes állítások meggyőző cáfolatával igazolta, hogy ez igenis lehetséges, sőt nagyon is valószínű. A számításba vehető körülmények kiterjedt és pontos ismerete hitelesíti érvelését. Így például kiderítette, hogy kecskeméti diákok 1842 karácsonyán hol voltak legációban, hol találkozhattak (Dunavecseán!) Petőfi bizonyára ismert dallamra énekelt versével.

A lelkiismeretes, pontos munkát, a kritikai érzéket, a tények tiszteletét az Eötvös Collegium tagjaként sajátíthatta el a magyar-latin szakos bölcsészhallgató, tanárjelölt. Tanárként hajdani iskolájába, a kiskunhalasi református gimnáziumba tért vissza. Szeretett iskolája meg szeretett városa történetével kezdett foglalkozni, s mint e kötetben közölt tanulmányai is tanúsítják, nem hagyott fel e foglalatosságával nyugdíjasként Kecskemétre költözve sem. *Halas 600 éves város* című tanulmánya például 1992-ben, a *Halas és Csokonai* 1995-ben jelent meg a Műhely Napló című helyi lapban.

Széles körű nyelvtudásával több idegen nyelv tanítását is vállalhatta volna. Az 50-es években megszerezte az orosztanári képesítést is, ettől fogva főként ezt a nyelvet tanította, 1962-től a halasi felsőfokú mezőgazdasági technikumban. Az orosz nyelvvel való megismerkedése is tudományos munkára ösztönözte: az egri pedagógiai főiskola tudományos munkatársaként Bihari József professzonnal együtt készítette el az Orosz-magyar hasonlósági és rokonsági szótárt.

Nyugdíjasként Kecskeméten új lendületet vett a munkássága. Főként Kecskemét-hez kapcsolódó irodalomtörténeti témákkal foglalkozott: Katonával, a Bánk bánnal, Petőfi és a „hírös város” kapcsolatával. Katona-tanulmányai a Bánk bán szerzőjének legjobb ismerői közé emelték. A „kerítő” és az „ártatlan” Gertrudis című tanulmányához Barta János szólt hozzá, teljes egyetértését nyilvánítva. A *Hözöngő-e Petur bán?* című vitairásával Pándi Pál foglalkozott, „azt remélve, hogy a Bánk bán jól értő Sütő Józsefet” közelítheti a saját álláspontjához. (Reménye nem teljesült.) E sorok írója nem mindenben ért egyet Sütővel, Gertrudist nem tartja ugyan kerítőnek, de ártatlannak sem Melinda esetében, Sütő érvelésének alaposságát azonban mindig a jeles teljesítménynek járó figyelemmel és csodálattal olvasta és olvassa. Lényegi egyetértéssel a *„Rendületlenül” vagy megrendülve?* című, a Bánk bán ötödik szakaszának egyik színi utasításához fűzött tanulmányt, amelyben a szerző számos erénye felvonul: a teljes Katona-életmű alapos ismerete, kitűnő tájékozottsága a lovagdrámák világában éppúgy, mint a lovagkori Magyarország viszonyaiban, jogszokásaiban, nyelvészeti, nyelvtörténeti tudás a szavak pontos jelentésének megállapítására. Sőtér István írta Bánk bán tanulmányában: „Katona semmit sem mellőzött, ami fontos – de sok mindent úgy borított hallgatásba, hogy az épp kimondatlanságában kapjon nyomatékot. Különös-képp az ilyen művek megismerését teszi lehetetlenné az, ha értelmüket deduktív mó-

don keressük, ahelyett, hogy a dráma mégoly jelentéktelennek látszó, apró mozzanataiból próbálnók az értelmet kifejtetni." Sütő ezt a Sőtértől javasolt módszert alkalmazta.

Pest vármegye előtt való „megpirongtatását” előadva meggyőzően valószínűsíti, hogy Katona hazatérésének okai között számba kell vennünk azt is: a kecskeméti tákács fiának nem volt kellő tekintélye a pesti ügyvédek között. Petőfi *Pálnapkor* című verse élményi háttereként élénk színekkel ábrázolja Sütő azt a társaságot, amely 1843 januárjában Jókai kecskeméti lakótársának, Gyenes Palinak névnap mulatságán részt vett. Talán már Halason is kevesen ismerik a gimnázium 19. század végi rajztanárának, Dékáni Árpádnak a nevét. Sütő két írásban is fölidézi sokirányú tevékenységének egy-egy jelentős mozzanatát: 1896-ban paraszt műkedvelőkkel vitte színre Tóth Ede *A falu rossza* című parasztszínművét, 1897-ben lapjában, a Halas és Kiskőrösben azért harcolt, hogy Petőfi első kiskőrösi szobra helyett a nagy költőhöz méltóbbat állítsanak. A *Kiskunsági parasztszínpad a millennium évében* című tanulmányánál érdemes megállnunk egy-két megjegyzés erejéig. Alapos és helytálló elemzést olvashatunk itt a népszínmű műfajáról; elcsodálkozhatunk azon, hány fővárosi lap tartotta akkor szükségesnek és érdemesnek, hogy részletes, elemző beszámolót közöljön egy vidéki város műkedvelőinek előadásáról; szembesülhetünk művelődés és politika ütközésével, azzal, hogy nem az előadás sikertelensége szegte útját az érdekes kezdeményezés folytatásának, mint az 1930-i színházi lexikon állítja, hanem a megriadás az agrárproletár mozgalmak erősödésétől.

Nem keríthetünk sort a kötetben található mind a húsz tanulmány (huszonegyedik a szerző önéletrajza) mégoly rövid ismertetésére sem. Pedig a nem említettek is megérdemlik a figyelmet, például a halasi népnyelvről és kutatásáról szólók, vagy a szép emlékbeszéd Szilády Áronról.

Befejezésként személyes, de azon túl is mutató kapcsolatunkról szeretnék szólni. Az 1950-es évek elején ismertem meg Sütő Józsefet. Sohasem hivalkodó, inkább szerényen leplezett nagy tudása már első találkozásainkkor is tiszteletet, kedves egyénisége szeretetet keltett bennem. Kapcsolatunk elmélyült, amikor Kecskemétre költözésük után gyakrabban találkozhattunk. Mikor megbíztak a tervezett (azóta sem megvalósult) Katona kritikai kiadás szerkesztésével, őt kértem fel a talán legtöbb problémával járó rész, a Katona verseit, tanulmányait, történeti műveit és egyéb írásait tartalmazó negyedik kötet elkészítésére. Vállalta, nagy lendülettel s a tőle megszokott alaposággal fogott a munkához. Egészségének tartós romlása miatt befejezni, sajnos, nem tudta. Elkészült jegyzeteit rám bízta, ezek fölhasználásával készítettem Katona verseinek 1991-i kiadását. Mint ebben is, a talán egyszer mégiscsak elkészülő kritikai kiadás negyedik kötetében is ott áll majd Sütő József neve. (*Kiskunhalas, 1995. Halasi Téka 16.*)

Orsz. László